

pysty samastumaan kuvaamiinsa venäläisiin miehiin, jotka kaikki ovat enemmän tai vähemmän alkoholisteja ja rikollisia, kun taas hän itse on raivoraitis. Hän ei osta seksiä aasialaisilta huorilta, muttei ole liioin puuttunut ”mustien” miesten ”valkoisen tytön” raiskaukseen, jota kertoo seuranneensa nuorena Mustalla merellä.

Kiinnekohdaksi maailmassa nousee perhe, jota ei kerronnassa kuitenkaan elävöitetä sen tarkemmin: vaimo rakastaa ja odottaa ja poikavauva on suloinen. Vaikeimmalla hetkellä, kun kertojaminästä tuntuu, että rahaa kotimatkan viimeiseen vaiheeseen ei löydy enää mistään, sankari menee ortodoksiseen kirkkoon, ja saa sieltä apua sekä henkiseen että aineelliseen hätään. Pappi vakuuttaa, ettei mies ole yksin, ja antaa rahaa lentolippuun. Vaikka sankari on katolinen ja pappi ortodoksi, usko yhdistää heidät.

Ilja Stogoffin *MAStAfucker*

sijoittuu siihen venäläisen kirjallisuuden haaraan, jossa pyritään määrittelemään ”aikamme sankari”, vangitsemaan ajalle luonteenomaiset piirteet. Stogoff kuvaa uudessa ajassa menestynyttä ja samalla eksynyttä keski-ikää lähestyvää miestä, jonka vakaumus nousee kuin itsestään selvänä tapahtumarikkaan kertomuksen lomasta. Hän keskustele Venäjän ja venäläisyyden määrittelystä ikuisten mielikuvien kanssa, joista länsi ja itä luovat maantieteellisen, ideologisen ja ajallisen mittakaavan. Käsitteet määrittellään lopulta stereotyyppisen mustavalkoisiksi. Kuten Juri Levitanski kirjoittaa: ”Jokainen valitsee itselleen naisen, uskonnon ja tien”. Tässä romaanissa suhde kahteen ensimmäintuon on ongelmatonta, ja tiekin vaikuttaa kliseiseltä. Mitään kehitystä itse sankarissa ei tapahdu. Se ei kuitenkaan vähennä kirjan viihteellisyyttä.

Olga Davydova

pystyssä väkivallan keinoin. Stalinismia seuraa pysähtyneisyys, jonka rikkoo uusi visio – Mihail Gorbatšovin viimeinen yritys elvyttää Neuvostoliitto glasnost- ja perestroika-politiikan keinoin. Tätä kehitystä Luukkanen tulkitsee epäonnistuneeksi ”visioksi ilman vihaa ja väkivaltaa”.

Neuvostojen maan punnituinta puhetta saa lukea teoksen alkupuolelta. Luukkanen erittelee asiantuntevasti vallankumouskehityksen pääpiirteet 1800-luvun lopulta vuoteen 1917. Myös bolševikkien ja muiden vallankumousryhmien filosofisetkin erimielisyydet tulee käsiteltäviä – kuten vuosien 1905-07 vallankumous ja erityisesti vuoden 1917 kehityskaari. Kaikki tämä on peräti mielenkiintoista, kuten myös bolševikkien uudistuspolitiikkaan ja puolueen sisäisiin ristiriitoihin paneutuminen. Harvemmin suomeksi missään näin perusteellisesti esitellään Neuvostoliiton alkuhistoriaa. Teos on muutakin Neuvostoliitto-oppikirjana vahvasti alkupainotteinen, sillä ensimmäisillä 200 sivulla edetään vasta 1930-luvun alkuun. Juuri tuo ajanjakso onkin Luukkanen omaa vahvaa tutkimusalueutta ja sen huoma.

Neuvostojen maan antama kuva 1930-luvun Neuvostoliitosta vastaa paljolti niitä tutkimustuloksia, joita on saanut lukea jo muillakin kielillä: Luukkanen lähdeapparaatti on monipuolinen, vaikka se sisältääkin yllättävän vähän uudempia venäläisiä historiateoksia. Luukkanen yhtyy niihin tutkijoihin, joiden mielestä Lokakuun vallankumous sinänsä muutti aika vähän valtavaa maata – paljon enemmän mullistuksia aiheuttivat tehokas teollistamisaalto ja maatalouden kollektivisointi. Samoin tutkija näkee 1930-luvun puolenvälin paikkeilla tietyin ”onnellisen” pysähtyneisyyden kauden, jolloin neuvostomaan kansantalous kasvoi, nälänhätä loppui ja näytti hetken jopa siltä,

Olemattoman todellisuuden lyhyt historia

Arto Luukkanen: *Neuvostojen maa. Neuvostoliiton historia 1917-1991. Helsinki: Kleio, Edita Prima Oy, 2004. 400 s.*

Dosentti ja teologi Arto Luukkanen ei ole koskaan arkaillut tarttua suuriin haasteisiin tutkimuskohteensa Venäjän suhteen. Häneen on ehkä juuri siksi lyöty myös yltiöpäisen provokaattorin leima. Yhden dokumentin dosentiksi Luukkasta on kuitenkin aivan turha syyttää, sillä hän on lähteensä läpilukenu monipuolinen Venäjä-tuntija. Vuonna 2001 ilmestynyt *Hajoaako Venäjä?* eritteli suuren naapurimme valtiollisuuden rakentamisen kehitystä ajanjaksolla 862-2000. Uudessa teoksessa *Neuvostojen maa* aikajana on ymmärrettävistä syistä paljon lyhyempi.

Neuvostojen maa on muodoltaan oppikirjamainen pioneerityö; suomenkielistä yleisesitystä ”hajonneen monoliitin” koko 70-vuotisesta historiasta meillä ei ole Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen yksien kansien väliin tuotettu. Muilla kielillä ja erityisesti venäjäksi tätä nyt menneen maailman historiaa on kirjoitettu jo monestakin näkökulmasta.

Luukkanen lähestyy aihettaan pääosin avainkäsitteidensä ”visio” – ”pysähtyneisyys” – ”väkivalta” vuorottelun kautta. Ensimmäinen suuri visio tässä ketjussa on bolševikkien toive takapajuinen Venäjän modernisoimisesta marxismien teoriaan tukeutuen. Kun väkivalloin toteutettu visio ei ota onnistuakseen, seurauksena on kummajainen, byrokraattinen puoluevaltio, jota stalinismi pitää

että rauhallisemmat ajat olisivat edessä.

Koko sodanjälkeinen Neuvostoliitto mahtuikin sitten jo viimeiselle sadalle sivulle, mikä ei lainkaan tee oikeutta maan roilulle maailmanhistorian kullussa 1900-luvun toisella puoliskolla. Luukkanen ei paljon puutu Neuvostoliiton ulkopoliittisiin kehityskuluihin, ei myöskään kulttuurielämään. Suojasää ja neuvostomaan 60-lukulaisuus viilahtavat ohi puolihuolimattomasti. Toisinajattelijat sentään nousevat esiin, mutta mistään kansanliikkeistä – jotka mielestäni liittyivät olennaisesti 1980-luvun glasnost ja perestroika-vaiheeseen – ei ole paljonkaan mainintoja, saati että ne nähtäisiin jotenkin muutoksen moottoreina. Kysymys toki onkin kiistanalainen.

Paljon keveämmin ja suppeammin kuin neuvostomaan

syntyä Arto Luukkanen pohtii Neuvostoliiton hajoamista. Tämä taitaa olla hyvin ymmärrettävää: kysymykseen miksi maa hajosi ei ole kenelläkään yleispätevää vastausta. Joku voi jopa kysyä: Oliko Neuvostoliittoa olemassa ollenkaan muuten kuin 5-vuotissuunnitelmissa tai propagandafilmeissä? Neuvostojen valta ainakin taisi loppua hyvin lyhyeen.

Olemmeko siis olleet vain tietynlaisen olemattoman tai toivotun todellisuuden silminnäköjöhö? Oliko Neuvostoliitto vain eräs vaihe "lineaarista" suurvalta-Venäijää, jonka kehityskulku olisikin vasta jossakin puolivälissä? Luukkanen tuntuu päättävän teoksensa yhä samaan provokatoriseen kysymykseen kuin neljä vuotta sitten: hajoaako Venäjä?

Pentti Stranius

Isät ja pojat: valitut palat

Suomennettava venäläinen kirjallisuus valitaan tänä päivänä sen perusteella, mitä Ranskassa ja Saksassa luetaan. Venäläiset klassikot taas dramatisoidaan suomalaisille englantilaisten katsojien ehdoilla.

Kari Heiskanen on ohjannut Helsingin Kaupunginteatteriin kaikin puolin viihdyttävän näytelmän *Isät ja pojat*. Mutta hän ei ole dramatisoinut Ivan Turgenjevin v. 1862 ilmestynyttä romaania, vaan teki sovituksen pohjoisirlantilaisen Brian Frielin Lontoossa v. 1987 kantaesitetystä tulkinnasta Turgenjevin romaania. Tarjolla on siis etukäteen karsittu ja suodatettu versio Turgenjevin klassikosta, eräänlainen *Reader's digest*, valitut palat. Totta kai olisi ollut hienompaa nähdä Heiskanen oma Turgenjev-tulkinta.

Menin kokeilumielessä katsomaan näytelmää seitsenvuotiaan

poikani kanssa, joka mainosjulistee nähtyään janosi esitykseltä romantiikkaa ja vanhanaikaisuutta, toisin sanoen kaikkea sitä, mitä näytelmän ennakkomainonta lupasi. Pettymystä tuskin oli odotettavissa. Välitön repliikki ensimmäisestä puolijasta oli paljonpuhuva:

"Hyvä huumori, mutta eivät pelanneet illalla korttia takan ääressä".

Näyttämöllepano oli tutun slaavilainen, lupaavan puolitäshovilainen, sellainen suomalaista yleisöä varten kellomäkeläistetty koivumetsän ympäröimä puolirappeatunut huvila. Pyörivä lava pyöri hienosti. Mutta tšehovilaisuutta ei ilmeisesti ollut kyllin, koska lasta alkoi pian vaivata turhan merkityksellinen jaarittelu filosofisista kysymyksistä, vaikka aivan hyvin olisivat voineet viettää aikaansa korttia

pelaten. Turhilta riidoiltakin olisi vältytty. Huumori sentään puri.

Toinen ennakkolähtökohta oli *Helsingin Sanomien* arvostelu, joka ei ollut kiittävä jos ei tyrmääväkään. Sen mukaan Heiskanen ohjasi kadottaa ideansa näytelmän jälkipuolella, ja otimme tehtäväksemme koettaa tätä arviota. Lisäksi tuossa arvostelussa alleviivattiin ja kiiteltiin Heiskanen sovituksen ydintä eli Jevgeni Bazarovin ja Anna Sergejevnan välistä rakkauskohtausta, johon tiivistyisi sovituksen viesti: romantiikkaa ei ole maailmassa koskaan liikaa. Se on aina hyvä signaali suomalaisyleisölle. Niin tälläkin kerralla: yleisö viihtyi.

"Bazarov vaikutti ensin pahalta mieheltä, mutta sitten tajusin, että hän on humoristinen, vaikka vihaakin Raamatua, koska heitti ikonin maahan".

Nihilismin käsite ja aatteiden ristiriita on riisuttu ilmeisesti Frielin tulkinnassa jo niin suoraviivaiseksi, ettei ekaluokkalaiselle jää epäselväksi, mistä Turgejevin romaanin päähenkilön nihilisti-Bazarovin ajattelussa on kyse. Siksi näytelmässä esitetään vahvan karrikoidusti Arkadi Kirsanovin naiivi innostus ja vastaavasti Bazarovin arroganti itsetehostus. Näytelmän ensimmäinen puoli onkin nihilismin paikoin puuduttava oppitunti, mutta nuoren katsojan silmissä se oli jännittävää taistelua hyvän ja pahan maailman välillä. Isä taas joutui pettymään siihen tosiasiaan, että sukupolvien kuilu – isien ja poikien ikiaikainen sovittamaton konflikti, venäläisen kulttuurin läpi tunkevan isänmurhan metonymia – on tasoitettu naiivin aggressiivisten kaksikymppisten ylioppilaiden ja toimettomuuttaan inisevien 60-vuotiaiden epätasaiseksi mittelöksi. Tämä lievästi anakronistinen harhalyönti alkaa vaivata jopa siinä määrin, että Bazarovin ja Arkadin sedän, Pavel Petrovitšin, välinen kaksintaistelu tuntuu kuin tuulesta temmatulta